

Mitä on vihapuhe? – Sanoista rikokseksi

Vihapuheen määrittelyä poliisin työn näkökulmasta
Marissa Pietilä

3/2022

TIIVISTELMÄ

Marissa Pietilä: Mitä on vihapuhe? - Sanoista rikokseksi

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Sanna Luoma, Lauri Tammi

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä opinnäytetyö käsittelee vihapuhetta ja siihen liittyvää lainsäädännön näkökulmaa. Vihapuhetta ei ole määritelty Suomen lainsäädännössä, eikä rikoslaki suoraan tunnista sitä. Vihapuheella on monimuotoista vaikutusta niin yksilötasolla kuin yhteiskuntarauhankin alueella. Poliisissa vihapuheen tunnistaminen tapahtuu jo esitutkintavaiheessa, jolloin selvitetään, liittyykö tapaukseen vihamotiivia. Vihamotiivi on Suomen lainsäädännössä yksi rangaistuksen koventamisperusteista.

Opinnäytetyössä selvitettiin vihapuhe käsitettä, siihen liittyviä yleisimpiä rikosnimikkeitä ja vihapuhetta rangaistuksen koventamisperusteena. Lisäksi opinnäytetyössä tuotiin esille jokaisen kansalaisen perusoikeuksiin kuuluvaa sananvapautta. Vihapuhetta tarkasteltiin lainopillisesta näkökulmasta ja esimerkkitapauksen kautta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella vihapuhetta poliisin työn näkökulmasta ja koostaa lähdemateriaaleista informatiivinen katsaus aihealueeseen.

Opinnäytetyö toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, jonka avulla vihapuhetta pyrittiin selvittämään olemassa olevaan tutkimustietoon perustuen. Tutkimuksen lähdeaineisto koottiin aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta, Suomen lainsäädännöstä, ministeriöiden julkaisuista ja muusta ajankohtaisesta lähdemateriaalista. Opinnäytetyössä tultiin tulokseen, että vihapuhe toimii rangaistuksen koventamisperusteena ja vihapuhe täyttää yleisemmin tiettyjen rikoksien tunnusmerkistöt. Lisäksi vihapuheesta löytyy korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä ja sananvapauden liittyminen vihapuheeseen on ajankohtainen aihe.

Sivumäärä: 33

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Maaliskuu 2022

Avainsanat: vihapuhe, viharikos, kunnianloukkaus, sananvapaus, poliisi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	4
2.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset	4
2.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	5
2.3 Lainopillinen tutkimusmenetelmä	5
2.4 Tutkimusaiheen rajaaminen ja ajankohtaisuus	6
2.5 Tutkimuskysymykset	6
3 VIHAPUHE	7
3.1 Vihapuheen määrittely	7
3.2 Rangaistava vihapuhe	8
3.4 Vihapuhetta ei ole	9
3.5 Vihapuheen tutkinta poliisissa	10
3.6 Vihapuhe, Internet ja sosiaalisen median alustat	12
4 SANANVAPAUS	14
4.1 Sananvapaus Suomessa	15
4.2 Sananvapauden rajoittaminen	15
4.3 Sananvapauden ja vihapuheen rajamaa	16
5 YLEISIMMÄT RIKOSNIMIKKEET LIITTYEN VIHAPUHEESEEN	17
5.1 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	17
5.2 Kunnianloukkaus	18
5.3 Laiton uhkaus	19
5.4 Vainoaminen	19
5.5 Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen	20
5.6 Uskonrauhan rikkominen	20
6 VIHAPUHE RANGAISTUKSEN KOVENTAMISPERUSTEENA	21
6.1 Poliisi selvittää rangaistuksen koventamisperustetta	23
6.2 Syyttäjän ja poliisin välinen yhteistyö rangaistuksen koventamisperusteen ajamisessa	24
7 KORKEIMMAN OIKEUDEN ENNAKKOPÄÄTÖS	25
7.1 Käräjäoikeuden tuomio 30.11.2017 nro. 17/41766	25

7.2 Turun hovioikeuden päätös 28.9.2018 (nro 777)	26
7.3 Valitus korkeimpaan oikeuteen	26
7.4 Korkeimman oikeuden ratkaisu	27
8 POHDINTA	28
8.1 Opinnäytetyön johtopäätökset ja tulokset	28
8.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset	29
8.3 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi	30
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Suomen lainsäädännössä ei ole määritelty rikonimikettä, joka olisi vihapuhe. Vihapuhe on kuitenkin rikos silloin, kun se täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Viharikokset käsitteenä on tutumpi sana kansalaiselle kuin myös monelle poliisille. Myöskään käsite viharikos ei ole virallisesti määriteltynä erikseen Suomen lainsäädännössä.

Poliisissa vihapuheen tunnistaminen on tärkeää, koska viharikoksen ollessa motiivina rikoksen taustalla, on sen rikoslaissa määritelty olevan rangaistuksen koventamisperuste. Vihapuheen tunnistaminen poliisissa ei ole tärkeätä ainoastaan onnistuneen esitutinnan kannalta, vaan myös rikosten ennalta estävässä merkityksessä. Yksilötasolla vihapuheen vaikutukset voivat olla hyvinkin laajakantoiset mielipahan aiheuttamisesta vainoamisen kohteeksi joutumiseen. Vihapuheeseen puuttuminen ja sen kitkeminen voi jopa ennalta ehkäistä radikalisoitumista ja muita ääri-ilmiöitä, koska viharikollisuudelle altistuminen voi johtaa syrjäytymiseen ja sitä kautta ekstremistiseen käyttäytymiseen.

Tämän opinnäytetyön aiheen valintaan on inspiroinut työelämäharjoittelujaksoni Helsingin poliisilaitoksella. Helsingin poliisilaitoksella pääsin tutustumaan vihapuhetutinnan maailmaan, joka antoi minulle paljon ajateltavaa lainsäädännöstämme, viharikoksista ja sananvapauden toteutumisesta. Vihapuheen tunnistaminen ei ollut aina niin yksiselitteistä ja aihealueen hahmottamiseen tarvitaan eri lakien ymmärtämistä ja oikeaoppista soveltamista. Vihapuhetutkinta esittäytyi minulle pitkäjänteisenä työnä, jossa tapauksia tulee tutkia perinpohjaisesti sekä hyvin sanatarkasti. Tutkijan tulee tuntea lainsäädäntöämme kattavasti rikoslaista Perustuslain suojaamiin ihmisoikeuksiin asti.

Opinnäytetyöllä tavoitellaan tietoisuutta vihapuheen ilmenemisestä yhteiskunnassamme ja millaisiin rikosnimikkeisiin voi syyllyä, kun kyseessä on vihapuhe. Vihapuhetta ilmenee nykyään paljon internetin puolella erilaisissa sosiaalisen median alustoilla, mikä tarkoittaa rikolliselle toiminnalle helppoa ja nopeaa toiminta-alustaa. Internetissä vallitsee kuitenkin samat lait, joten sanojen täyttäessä jonkin rikoksen tunnusmerkistön, on kyseessä rangaistava teko. Moni kansalainen voi jopa syyllyä rikokseen kommentoidessaan epäasiallisesti nimimerkin takaa. Tämän vuoksi on tärkeää nostaa esille tätä aihealuetta, jotta sillä voidaan ennalta ehkäistä rikoksien syntymistä.

Vihapuhe on viestintää, joka esimerkiksi lietsoo vihaa ihmisryhmää tai yksilöä kohtaa. Viestintään sisältyy puhetta, mutta se käsittää myös muun muassa kuvia, piirroksia, symboleita, kirjoituksia ja musiikkiakin. Laajat viestinnän muodot ja vihapuheen määrittelemättömyys tuovat haasteita vihapuheen tunnistamiseen ja rikosnimikkeiden täyttymiseen.

Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnassa ovat moniulotteiset. Vihapuheella voidaan romuttaa jopa toimivan yhteiskunnan rakenteita ja demokratian toteutumista, kun sillä pyritään vaikuttamaan päättäjiin, toimittajiin, politiikoihin, tuomareihin ja virkamiehiin. Päättäjät ja yhteiskunnalliset vaikuttajat voivat jättäytyä pois julkisesta keskustelusta, koska pelkäävät tulevansa vihapuheen kohteeksi oman virka tai- luottamustehtävän takia. Lisäksi vihapuheella yritetään vaimentaa yksilöitä ja ihmisryhmiä, joilla on eriävät mielipiteet tai ovat vähemmistön edustajia. Vihapuheella pyritään saamaan asetelmaa ”me ja ne”, joka aiheuttaa yhteiskunnassa ihmisryhmien syrjäytymistä ja ennakkoluulojen kasvamista.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on käytetty kirjallisuuskatsausta ja lainopillista tutkimusmenetelmää. Työn sisältö on koottu aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta, Suomen lainsäädännöstä, ministeriöiden julkaisuista, kansainvälisistä uutisartikkeleista ja muusta ajankohtaisesta lähdemateriaalista liittyen vihapuheeseen. Työn tutkimuskysymykset ovat valikoituneet tukemaan tutkimusmenetelmien valintaa, jotta opinnäytetyön sisältö on voitu koostaa julkisista lähdemateriaaleista. Aineistonkeruussa on huomioitu aiheen soveltuminen poliisin työhön, kun työn yhtenä tarkoituksena on edesauttaa vihapuheen tunnistamista poliisitoiminnassa.

Opinnäytetyön toteutuksessa on huomioitu opinnäytetyön julkisuus ja aiheen ajankohtaisuus yhteiskunnassamme. Tämä näkyy toteutuksessa siten, että työn sisältö on pyritty kokoamaan tuoreista ja luotettavista lähdemateriaaleista. Opinnäytetyön toteutuksen tärkeänä tekijänä on aihealueen objektiivinen tarkastelu, koska vihapuhe on hyvin mielipiteitä jakava aihealue, joten on ollut tarpeellista kerätä aineistoa lähdemateriaaleista, joissa vihapuhetta käsitellään neutraalisti ja puolueettomasti.

2.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tämän opinnäytetyön päätutkimuskysymyksenämme on: Mitä on vihapuhe? Tutkin opinnäytetyössäni sitä, mitä vihapuhe on ja milloin sanat muuttuvat rikokseksi. Tutkimusongelma on sama kuin tutkimuskysymys, kun tarkoituksena on selvittää vihapuhe käsitettä ja avata tarkemmin kokonaisuudessa vihapuhetta. Vihapuhe käsitettä avataan erilaisten lainsäädösten ja esimerkkitapausten kautta, mikä hahmottaa työn lukijalle käsitteen sisältöä ja sen soveltamista poliisin tekemässä esitutkinnassa. Ensimmäiseksi työssä määritellään vihapuhetta, jonka jälkeen käsitellään sananvapautta, mikä kytkeytyy vahvasti vihapuheeseen. Toiseksi tuodaan esille rikosnimikkeet, jotka liittyvät yleisimmin vihapuheeseen.

Tutkimusongelmana on aihealueen määrittelemättömyys, kun vihapuhetta ei ole määritelty Suomen lainsäädännössä, mutta silti poliisi suorittaa päivittäin esitutkintaa liittyen vihapuheeseen.

Opinnäytetyö on ensisijaisesti lainopillinen, jossa tutkimusongelmaa ja -kysymystä käsitellään lain-
tulkinnan ja esimerkkitaapauksien kautta.

2.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Opinnäytetyö on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen käsitetään olevan jok-
seenkin suppea tutkimusmenetelmämuoto, vaikka todellisuudessa se käsittää montaa eri tyyppiä.
Kirjallisuuskatsauksen voidaan luokitella kolmeen perustyyppiin; systemaattinen kirjallisuuskatsaus,
kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen 2011, 6.) Näistä perustyypeistä käytetyin
katsauksen menetelmä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jota voidaan kuvata yleisluonteiseksi kat-
sauksen muodoksi ja, jossa säännöt eivät ole niin tiukat ja rajatut. Aineistoa voidaan käyttää laa-
jemmin eikä metodiset säännöt määritä aineistoa valittaessa. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauk-
sessa ovat tutkimuskysymykset laajempia verratessa esimerkiksi systemaattiseen katsaukseen tai
meta-analyysiin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaetaan integroivaan ja narratiiviseen katsaukseen.
Integroivalla kirjallisuuskatsauksella on yhtymäkohtia muun muassa systemaattiseen katsauksen
kanssa. (Salminen 2011, 6.)

Narratiivinen katsaus on kaikista vähiten rajoitettu kirjallisuuskatsauksen tyyppi. Narratiivinen kat-
sauksen avulla voidaan käsitellä aihetta laajamittaisesti ja tarkastella aiheen kehittymistä ja histo-
riaa. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on myös jaettavissa kolmeen eri toteuttamistapaan; yleiskat-
saukseen, toimitukselliseen ja kommentoivaan tapaan. (Salminen 2011, 7.) Narratiivisella katsauk-
sella ei pyritä tuottamaan analyttistä tulosta, vaan sen tarkoituksena on lähinnä koostaa olemassa
olevista tiedoista kokonaisuus, mikä antaa ajankohtaista tietoa aiheesta ja lopputulos on helppolu-
kuista. (Salminen 2011, 7.) Vihapuheen määrittämiseen ja varsinkin opinnäytetyön pääkysymyk-
seen vastaamiseen: Mitä on vihapuhe, on kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä soveltuvin ja
sen alatyypeistä narratiivinen katsaus, koska se antaa tutkijalle vapautta kerätä aineistoa laajasti
erilaisista lähteistä.

2.3 Lainopillinen tutkimusmenetelmä

Lainopilla tarkoitetaan oikeudellisia tekstejä tutkivaa tulkintatiedettä. Lainopillisen työn metodit ovat
etenkin tulkitsemisen menettelytapoja. Lainopillisen työn metodit koostuvat ensisijaisesti oikeusläh-
denormeista, oikeuslähteiden tulkinnoista- ja punninnoista. Lainopin tulkintatyylin takia, voidaan pi-
tää teologiaa, kirjallisuustiedettä ja kielitiedettä samankaltaisina tieteen aloina, koska kaikissa tie-
teissä merkittävänä osana on kirjoitusten tulkinta ja semantiikka. Lainopin keskiössä on kirjoitusten
tulkitseminen ja lainoppinut onkin sidottu kielen tulkinnoille. Lainoppi selvittää oikeusnormilausei-
den kautta oikeusnormien sisältöä ja ajatusmaailmaa. (Hirvonen 2011, 36.)

2.4 Tutkimusaiheen rajaaminen ja ajankohtaisuus

Opinnäytetyön aiheen rajaamisella tarkoitetaan aihealueen rajaamista sillä tavalla, että tutkimuksen kohteena oleva aihe täsmentyy ja aiheen käsittely spesifioituu tiettyyn alueeseen. Tähän aihealueen rajaamiseen vaikuttaa opinnäytetyön tekijän omat kiinnostuksen kohteet, joita tutkija kokee itselleen mielekkääksi lähteä tutkimaan syvemmin. Rajaukseen liittyy myös vahvasti tutkijan omat taidot, koska rajaaminen voi vaikuttaa työn haasteellisuuteen juuri työn työstämisvaiheessa. Tämän lisäksi toinen olennainen asia on ajankäyttö, miksi rajausta kannattaa tehdä. Aihealueen olleessa suppeampi, voi tutkija perehtyä tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin itse aiheeseen. Ajallisuus näkökulma otetaan yleensä juuri opinnäytetöissä esille ja on suotavaa rajata aihealuetta kapeammaksi. Aiheen rajaamiseen on lukuisia eri tapoja muun muassa aihetta voidaan käsitellä yhdestä näkökulmasta, ilmiöstä, ihmisryhmästä tai vaikka ennalta määrätyn käsitteen kautta. (Jyväskylän yliopiston Koppa, 2021.) Tämän opinnäytetyön aiheen rajaaminen on toteutettu edellä mainittujen seikkojen kautta. Oma mielenkiintoni aihealueeseen rajautuu suoraan vihapuheeseen ja sen määrittämiseen, joten tämän työn ulkopuolelle rajautuvat muut viharikokset ja niihin liittyvät rikosnimikkeet. Lisäksi oma mielenkiintoni tarkastella sananvapauden ja vihapuheen yhteyttä, niin työssä käsitellään kumpaakin aihealuetta.

Vihapuheen tutkiminen on ajankohtainen aihe, koska vihapuhetta ilmenee varsinkin internetin erilaisilla alustoilla ja internetin käyttö on vuosien aikana vain kasvanut kasvamistaan. Voisi arvioida, että vihapuhe ja kasvava internetin käyttö korreloivat keskenään, etenkin kun varsin monilla sosiaalisen median alustoilla voi keskusteluita käydä anonyymisti nimimerkin takaa. Lisäksi tällä hetkellä uutisoinnissa on nostettu esille oikeustapauksia, joissa käsitellään vihapuheen ja sananvapauden rajamaata. Ajankohtaisena esimerkkinä kansanedustaja Päivi Räsäsen syytteet koskien uskonnonvapauden, sananvapauden ja vihapuheen välisiä rajoja. Räsäsen tapaus ei ole ainoa laatuaan, vaan samankaltaisia tapauksia tutkitaan päivittäin poliisissa, joten aihealueeseen perehtyminen on perin ajankohtaista.

2.5 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksien tarkoituksena on suunnata aihealue keskittymään vihapuheeseen, sen määrittämiseen ja sen tunnistamiseen poliisissa. Tutkimuskysymykset on suunniteltu vastaamaan yleisimpiin kysymyksiin, mitkä tulevat mieleen vihapuheesta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä tarkoittaa vihapuhe?
2. Mitkä ovat yleisimmät rikosnimikkeet vihapuhetutkinnassa?
3. Voiko vihapuhe olla rangaistuksen koventamisperusteena?

4. Millainen on sananvapauden ja vihapuheen raja?

3 VIHAPUHE

3.1 Vihapuheen määrittely

Vihapuhe käsite on noussut näkyvimmin esille Suomessa vasta muutaman vuosikymmenen aikana. Vihapuhe johtaa juurensa englanninkielisestä käsitteestä ”hate speech”. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tutkija Riitta Eronen kertoo vihapuhe käsitteen päätyemisestä Suomen sanakirjaan vasta vuonna 2012. Vihapuhe käsitettä viilattiin ja viimeisteltiin runsaasti, että se voitiin saada yhden rivin mittaiseksi määritelmäksi Kielitoimiston sanakirjaan. Sanakirjan määritelmässä on määriteltä käsitteen osalta, että vihapuhe on etenkin vähemmistöihin suuntautuvaa vihaa tai suvaitsemattomuutta osoittavaa toimintaa tai tällaiseen yllyttävää puhetta. (Pukkila & Korpelainen 2013.)

Vihapuheelle tai yleensäkin viharikoksille ei ole Suomen lainsäädännössä määritelmää, eikä vihapuheelle ole myöskään internationaalisesti määriteltä toimivaa käsitettä. Suomen rikoslaissa ei ole erikseen käsitettä vihapuhe, mutta se on määriteltä Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa. Tässä vuoden 2017 Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa definioidaan vihapuhetta: ”Näitä periaatteita sovellettaessa termillä ”vihapuhe” tarkoitetaan kattavan kaikkia ilmaisun muotoja, jotka levittävät, yllyttävät, edistävät tai oikeuttavat rotuvihaa, muukalaisvihaa, anti-semitismiä tai muita muotoja suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa, mukaan lukien: aggressiivisen nationalismin ja etnosentrismen ilmaisema suvaitsemattomuus, vähemmistöihin, maahanmuuttajiin ja maahanmuuttajaperheisiin kohdistuvaa syrjintää ja vihamielisyyttä” (Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on ”hate speech”).

Vihapuheerikokset ovat itsessään laaja kokonaisuus, eikä se rajaudu pelkästään rasistisiin rikoksiin. Vihapuheerikokset voivat kohdistua myös ryhmään, jossa ryhmän jäsenet eivät ole erotettavissa ihonväriyksen perusteella. Vihapuheen ja viharikoksen käsite on siis laajempi kokonaisuus kuin muukalaisvihamielisen rikoksen eli rasistisen rikoksen määritelmä. Vihapuhe voi lisäksi kohdentua yhteen henkilöön, kuten tutkijoihin ja toimittajiin. Laaja määritelmien kirjo hankaloittaa vihapuheen suoraa määrittelyä. (Neuvonen 2015, 21–23.)

Sisäministeriön julkaisussa on määriteltä vihapuhetta lainsäädännön kautta. Kansallinen lainsäädäntö ei tunne rikosta rikosnimikkeellä ”vihapuhe”. Kuitenkin kyseessä on rikos, kun vihapuheella täytetään jonkin rikoksen tunnusmerkistö. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja sen törkeä tekemuoto, ovat yleisimmin käytettyjä rikosnimikkeitä, joissa vihapuhe täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Tällaisissa kiihottamisrikoksissa rikoksen kohteena on joukot ja ryhmät, jotka määräytyvät etnisen alkuperän, syntyperän, ihonvärin, uskonnon, kansalaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai

vammaisuuden perusteella. Vihapuhe katsotaan viharikokseksi, kun se täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Vihapuheen ja viharikoksen kohteena voivat olla yksilö, ryhmä, omaisuus, instituutio tai näiden edustajaan kohdistuva rikos. Motiiveina rikoksen taustalla ovat muun muassa vihamielisyys ja ennakkoluulot tai todelliset tiedot rikoksen uhrin ominaisuuksista. (Sisäministeriö 2019, 15–16.)

Vihapuheen määrittely ei ole yksiselitteistä, mikä tarkoittaa sitä, että sen tunnistaminen poliisissa vaatii aihealueen tuntemista ja lainsäädännön soveltamista jo varhaisessa esitutkintavaiheessa. Poliisissa on tunnistettava, onko tutkittavan tapauksen taustalla vihapuhetta tai muuta viharikokseen viittaavaa tekijää. Vihapuheen määrittämisessä on selvästi havaittavissa kehittymistä, kun käsite on saatu Kielitoimiston sanakirjaan vuonna 2012. Lisäksi Suomessa on erilaisia hankkeita viharikosten ja vihapuheen vastaisen työn tehostamiseksi. Vihapuheen määrittely selkeytyy enemmän, kun aihealuetta nostetaan esille eri tahojen kautta ja kansalainenkin voi tunnistaa paremmin, milloin kyseessä on vihapuhetta. Vihapuheen määrittelyssä ja tunnistamisessa on tärkeää huomioida, ettei vihapuhe ole pelkästään puhetta, vaan se on laajempaa viestintää. Puheen lisäksi se käsittää esimerkiksi symbolit, elokuvat ja musiikin. Ilmaisutapojen kirjo on laaja, jonka vuoksi vihapuheen tunnistaminen on haastavaa.

3.2 Rangaistava vihapuhe

Suomen rikoslakiin on säädetty rikosoikeudellisen vastuun yleisistä edellytyksistä. Rikoslain 3 luvun 1 §:n mukaan ketään ei saa katsoa rikokseen syylliseksi sellaisen teon perusteella, joka ei ole ollut teko hetkellä ollut laissa säädetty rangaistavaksi, koska rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on pohjaututtava lakiin (RL 3:1). Muita edellytyksiä, jotta rikosvastuu määräytyy ovat muun muassa rikoksen tunnusmerkistön täytyminen ja syyksiluettavuuden kannalta tahallisuus tai tuottamus. Rikoslain eri säännöksissä on määritelty rangaistavaksi tekoja, joissa voidaan arvioida olevan vihapuhetta. Tunnetuimpia ja yleisimpiä rikosnimikkeitä ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai sen törkeä muoto sekä uskonrauhan rikkominen. Lisäksi rikosnimikkeet; sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen, yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittäminen, laitton uhkaus, kunnianloukkaus, vainoaminen ja julkinen kehottaminen rikokseen ovat rikosnimikkeitä, joissa vihapuhe voi täyttää rikoksen tunnusmerkistöt. (Neuvonen 2015, 23–24.) Rikosnimikkeiden kirjo on laaja, mikä on otettava huomioon esitutkinnassa, että täyttääkö vihapuheen sisältö rikoksen rikosnimikkeen tunnusmerkistöä, jotta teosta voidaan rangaista. On olemassa myös vihapuhetta, mikä ei täytä minkään rikoslaissa säädetyn rikoksen tunnusmerkistöä, vaan kyseessä on niin sanottu sallittu vihapuhe, josta ei voida rangaista (Neuvonen 2015, 23–24).

Vihapuhe ei välttämättä aina täytä rikoksen tunnusmerkistöä, mutta se on kuitenkin rangaistavaa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisesti. Yhdenvertaisuuslain 3 luvun 14 §:n mukaan häirintä on yksilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaavaa käyttäytymistä, jos käyttäytymisellä luodaan esimerkiksi ihmisen alkuperän, vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautumisen

vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri (Yhdenvertaisuuslaki 3:14). Sisäministeriön julkaisussa on kuvausta, miten yhdenvertaisuuslakia voidaan rikkoa symbolin kautta. Esimerkkinä on hakaristilipun asettaminen kerrostalon ikkunaan, joka yhdistettynä vihapostiin ja rasistisesti motivoituun ilkivaltaan, niin tämänkaltaisen yhtälö voi aiheuttaa asuinalueen juutalaistaustaiselle asukkaalle vihamielisen ja uhkaavan elinympäristön. (Sisäministeriö 2019, 17.)

Vihapuheen rangaistusasteikoista on rikoslakiin kirjattu rangaistusta sakosta vankeuteen. Esimerkkinä muutamien rikosnimikkeiden osalta, mitä viharikoksista rangaistuksena voi määräytyä:

- Kunnianloukkauksesta sakkoa ja törkeästä kunnianloukkauksesta sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta (RL 24:9, RL 24:10).
- Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta (RL 11:10).
- Törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta vankeutta. (RL 11:10a).

3.4 Vihapuhetta ei ole...

Vihapuheen tunnistamisessa on tarpeellista rajata ulkopuolelle jäävät käsitteet ja ilmiöt. Vihapuheella ja kiusaamisella on hyvin samankaltaisia piirteitä, mutta kiusaaminen ei ole aina automaattisesti vihapuhetta, vaikka vihapuhe voi olla kiusaamista. Vihapuheen ja kiusaamisen eroavaisuus on itse toiminnan päämäärässä ja tavoitteissa. Kiusaamisessa kiusaaja tavoittelee valtaa tietyssä ryhmässä, kun puolestaan vihapuhe kohdistuu tavallisesti ennestään tuntemattomaan ihmiseen, yhteiskunnan rakenteisiin ja toiminnan luonne on yleisesti nimettömänä toimimista. Kiusaaminen kohdistuu yksilöön ja tämän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kun vihapuhe kohdentuu ihmiseen, joka edustaa tiettyä ryhmää. Vihapuheella voidaan vaikuttaa laajemmin koko ryhmään, jota henkilö edustaa, eikä tällöin ainoastaan vaikuteta yhteen yksilöön (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2022.).

Vihapuhetta ei myöskään ole rakentava politiikan arvostelu. Poliitiikan arvostelu on osa toimivaa demokratiaa, mihin kuuluu muun muassa keskustelua maahanmuutosta ja politiikasta. Kuitenkin keskustelun luonne ratkaisee, milloin kyseessä on demokraattiseen keskusteluun kuuluvaa asioiden arvostelua vai onko se luonteeltaan enemmänkin vihapuhetta. Poliittista keskustelua ei ole ihmisryhmän tai henkilöiden halventamista ja uhkailua. Kuitenkaan kaikkea maahanmuuttoa tai kriittisesti johonkin ihmisryhmään kohdistuvaa keskustelua ei voida automaattisesti luokitella vihapuheeksi, vaan se on suurimmilta osin tavanomaista kritiikkiä politiikasta ja vallitsevasta tilanteesta. Vihapuheen piirteitä ilmenee, kun keskusteluissa on muun muassa mainittu, että Euroopan alueilta tulisi hävittää eri maahanmuuttajaväestöjä ja romanikerjäläisiä (Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013, 28.).

Vihapuheesta on erotettava lisäksi keskustelut, jotka ovat ilmaisultaan kriittisiä, jyrkkiä ja mielletään hyvien tapojen vastaiseksi, mutta eivät ole lain näkökulmasta katsottuna rangaistavia sisällöltään. Pelkkä huono käytös ei ole itsessään rikos, vaan lähinnä moitittavaa toimintaa. Sananvapauden ja vihapuheen erottaminen toisistaan nousee juuri tämänkaltaisissa tapauksissa esille. Voimassa oleva lainsäädäntö kriminalisoi kiihottamisen kansanryhmää vastaan ja samaa aikaa suojaa sananvapautta. Käsitettä ”vihapuhe” otetaan esille, jos joidenkin viestien sisällöt heijastavat esimerkiksi ennakkoluuloja tiettyjä ihmisryhmiä kohtaan. Kuitenkin tämänkaltaisen viestien kirjoittaminen ei ole aina kiellettyä, koska viestien sisältö voi kuulua sananvapauden alueelle, vaikka viestit näyttävätkin vastenmielisinä. Vihapuheesta on kyse silloin, kun väitetään esimerkiksi ryhmään kuuluvien henkilöiden olevan rikollisia. Yksittäisiä viestejä, jotka ovat epämiellyttäviä luonteeltaan, ei kyetä karsimaan verkosta täysin pois. Kuitenkin verkkosivujen ylläpitäjät, työnantajat ja viranomaiset voivat kehoittaa asialliseen keskusteluun eri keskustelualustoilla. (Sisäministeriö 2019, 18.)

Kaikkeen verkossa kirjoitettuun ei liity vihapuhetta, vaikka teksti näyttäytyy epämiellyttävänä. Kaikkeen kirjoitteluun ei voida oikeudellisesti puuttua eikä pidäkään. On olemassa käsite vihainen puhe, mikä tarkoittaa esimerkiksi politiikan tai viranomaisten tekemien päätösten arvostelua. Tällainen puhe voi olla luonteeltaan hyvinkin kärkeästä ja sisältää kirosojakin. Tällainen vihainen puhe on yleisluonteisempaa eikä yksilöidy tiettyyn henkilöön tai ihmisryhmään siten, että se uhkaisi tai halventaisi ketään suoranaisesti.

3.5 Vihapuheen tutkinta poliisissa

Suomessa poliisi on tutkinut viharikollisuutta jo parin vuosikymmenen ajan. Poliisi pitää yllä erilaisia tilastoja ja vuosien 1997–2007 välillä on tilastoinnissa nähtävissä viharikosten osalta ainoastaan epäillyt rikokset, jotka ovat rasisisia luonteeltaan. Tämä tilastointitapa muutettiin vuonna 2009, jolloin aloitettiin tilastoimaan myös viharikokset, joiden taustalla on muitakin tekijöitä kuin kansalliset ja etniset taustat. Ensimmäinen tällaisella laajemmalla tilastointitavalla tehty raportti on vuoden 2008 viharikosselvitys. Tällä hetkellä poliisin tekemät viharikosraportit ovat luotu seuraavien ominaisuuksien perusteella; etnisyys, uskonto, kansallisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, vammaisuus ja sukupuolen ilmaisu. Tilastoinneissa on nähtävissä viharikosten määrän huomattava nousu vuonna 2015, milloin se saavutti tilastollisen huippunsa. Tämän jälkeen viharikosten määrä on normalisoitunut samalle tasolle, mitä se oli ennen vuotta 2015. (Poliisi b, luettu 17.2.2022.)

Poliisille kuuluu vihapuheen esitutkinta ja tutkintaa tehostettiin vuonna 2017. Hallitus päätti vuotta aiemmin, että vihapuherikostutkintaa ja vihapuheen ennalta ehkäisyä tulee tehostaa. Tämän päätöksen johdosta perustettiin Helsingin poliisilaitokselle valtakunnallinen ryhmä, joka oli erikoistunut vihapuherikosten tutkintaan ja torjuntaan. Ryhmän tehtäviin kuului paljastaa viharikoksia ja esimer-

kiksi tutkia internetistä tapauksia, joissa ilmenee uskonrauhan rikkomista tai kiihottamista kansanryhmää vastaan. Tämän ryhmän perustamisen jälkeen nousikin rikosilmoitusten määrä, joissa etenkin ilmoitukset olivat rikosnimikkeellä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. (Sisäministeriö, 2018, 9.)

Vihapuheen ilmenemisen laajuutta voidaan tarkastella näiden kirjattujen rikosilmoitusten avulla, mutta se ei silti anna täydellistä kuvaa tapausten todellisesta määrästä, koska tapauksista vain osa tulee poliisin tietoon ja tutkittavaksi. Vihapuheryhmän perustamisen ja paljastavan tutkimuksen tuloksena poliisin tietoon tuli runsaasti enemmän kiihottamisesta kansanryhmää vastaan rikoksia. Kuitenkaan itse rikosilmoitusten moninkertaistunut määrä ei kuvaa vihapuheen yleisyyttä, vaan määrät kasvoivat myös poliisin tekemien tutkimusten kautta ja rikosten uhrien tietoisuuden lisääntymisen johdosta. Lisäksi arvioidessa vihapuheen todellista olemassaolon määrää, on otettava huomioon, että uhrin voi jättää asiasta ilmoittamatta poliisille monestakin syystä. Tämä rikoksesta ilmoittamatta jättäminen voi liittyä muun muassa siihen, ettei rikoksen uhri tiedosta teon täyttäneen rikoksen tunnusmerkistöä tai uhri kokee, ettei asian käsittely kuitenkaan johtaisi mihinkään seuraamukseen. Uhri, joka on kokenut seksuaalista häirintää voi kokea pelkoa siitä, ettei asiaa oteta vakavasti tai ilmoittamisesta seuraisi vain lisää ongelmia. (Sisäministeriö 2019, 28–29.)

Poliisin puuttumista vihapuheeseen ja poliisin suorittamaa esitutkintaa on kritisoitu julkisuudessa puolesta ja vastaan. Uutisoinnissa on nostettu esille poliisin puuttumiskynnystä vihapuheeseen ja tutkintaan käytettyjen resurssien määrää. Ylen 13.8.2019 julkaisemassa uutisartikkelissa käsitellään tätä resurssikysymystä, kuinka paljon poliisin voimavaroja käytetään vihapuhurikosten tutkimiseen. Poliisiylitarkastaja Måns Enqvist Poliisihallituksesta kertoi, että poliisi käyttää vuodessa korkeintaan kymmenen ihmisen työpanoksen vihapuhurikosten tutkimiseen. Enqvist arvioi, että tämäkin kymmenen vuoden arvio voi olla liioiteltu määrä. Henkilötyövuosiarvio pohjautuu siihen, millaisia vastauksia Poliisihallitus on saanut kartoittaessaan tutkimuksen tilannetta eri valtakunnan poliisilaitoksilta. Täsmällistä arviota ei voida saada, koska poliisilla ei ole ollut pariin vuoteen tiettyä määrärahaa suunnattuna vihapuheen tutkimiseen. Tämänhetkisestä tilanteesta Enqvist kommentoi, että netissä tapahtuva rangaistava vihapuheen tutkiminen tapahtuu pääsääntöisesti Helsingin poliisilaitoksella, johon on resursoitu henkilötyövuosien panos kahden vuoden määräisenä ja muuten vihapuhetta tutkitaan muilla poliisilaitoksilla muiden töiden ohessa. (Hämäläinen 2019.)

Rikosylitarkastaja Jonna Turunen kommentoi vihapuhetutkimuksen tilaa vuonna 2019 Turun Sanomissa julkaistussa uutisartikkelissa: Poliisi ei enää aktiivisesti etsi vihapuhetta – juttuja tutkitaan nyt muun työn ohessa. Uutisartikkelissa mainitaan, ettei Helsingin poliisilaitoksella ole enää olemassa alkuperäistä vihapuheryhmää, joka perustettiin maaliskuussa vuonna 2017. Helsingin poliisilaitoksella ei siis ole tällä hetkellä mitään merkittävämpää vastuuta vihapuheen tutkimisessa tai paljastamisessa verraten muuhun valtakunnalliseen poliisilaitosten toimintaan. Turunen kertoo, että rikos-

tutkinnassa on työntekijöitä kohdennettu keräämään ajankohtaista tietoa vihapuheesta ja delegoimaan asiaa eteenpäin. Turunen mainitsee tästä aiemmin Helsingin poliisilaitokselle perustetusta vihapuheryhmästä, joka ei nykyisin ole enää olemassa, että ryhmällä on ollut tutkinnassa arviolta 300 epäiltyä rikosta, joista lähes puolet ovat johtaneet tuomioon oikeudessa. Turunen arvioi, ettei internetin puolella todennäköisesti tule vähentymään rikokset, jotka liittyvät sananvapauteen ja viharikoksiin. Tähän Turunen lisää: ”Poliisi pyrkii puuttumaan tehokkaasti niistä törkeimpiin.” (Tapio 2019.) Poliisissa siis nykyisin tutkitaan ja pyritään torjumaan vihapuhe- ja sananvapausrikoksia poliisilaitostasolla, koska valtakunnallista vihapuhetutkintaryhmää ei ole enää toiminnassa Helsingin poliisilaitoksella.

3.6 Vihapuhe, Internet ja sosiaalisen median alustat

Vihapuheen rikospaikkana on pääsääntöisesti ollut verkko, jonka erilaiset sosiaalisen median alustat tarjoavat käyttäjälleen otollisen paikan ilmaista mielipiteitään. Sosiaalinen media mahdollistaa kenelle tahansa toimia sisällöntuottajana ja kommentoijana. Rikoksia tapahtuu internetissä päivittäin, jonka yhtenä osasyynä on nimettömyys. Verkossa voi käydä keskusteluita nimimerkin takaa ja moni kansalainen ei edes tiedosta syylistyvänsä rikokseen kommentoidessaan jotakin aihealuetta tai jakaessaan mielipiteitään. Mielipiteiden ilmaisun laatukin vaihtelee suuresti riippuen siitä, minkä verkkokeskustelun palstalla keskustelua käydään. Keskustelufoorumissa, jossa puhutaan huonekalujen entisöinnistä, on keskustelujen luonne huomattavasti rauhanomaisempaa kuin foorumilla, jossa käsitellään maahanmuuttopolitiikkaa. Vihapuheeseen törmääkin todennäköisemmin tällaisilla keskustelufoorumeilla, missä käsitellään tunteita herättäviä asioita.

Internet erottuu muista mediakanavista, kun sen kautta voidaan siirtää tietoa vaivattomasti ja internetissä omien asioiden julkistaminen on vaivattomampaa kuin tiedon jakaminen esimerkiksi televisiossa tai radiossa. Internetissä voi toimia anonyymisti, jolla onkin olemassa kaksi käänttöpuolta. Verkon suoma anonymiteetti voi antaa keskustelijalle mahdollisuuden käydä oikeaa demokraattista ajatusten vaihtamiseen, kun keskustelija voi puhua asioista, joista muuten ei välttämättä uskaltaisi omilla kasvoilla puhua. Nimettömyyden käänttöpuolena on, että keskustelut voivat muuttaa luonteeltaan häiritseviksi ja saavat vihapuheen piirteitä. Internet ja sosiaalinen media saavat aikaan osajulkisuutta, kun käyttäjät hakevat internetistä vain tietoja, mitkä heitä kiinnostavat tai hakeutuvat sosiaalisen median kiinnostaviin ryhmiin. Lisäksi uutisia ja keskustelupalstoja on itse haettava, mihin vaikuttavat henkilön omat mielenkiinnonkohteet siitä, mitä hän kokee haluavansa lukea internetistä. Ihmiset eivät todennäköisesti hakeudu keskustelupalstoille, joissa näkemykset eroavat omista mielipiteistä. Tätä kutsutaan ”kaikukammiksi”, jossa samanhenkiset ihmiset jakavat mielipiteitään ja hakeutuvat samaan paikkaan vaihtamaan ajatuksiaan. (Pöyhtäri 2015, 249–250.)

Suomalaiset käyttävät sosiaalista mediaa päivittäin ja useimmat sosiaalisen median sivustot ovat kansainvälisten yritysten tarjoamia verkkoalustoja. Näitä ovat muun muassa: Facebook, YouTube,

Instagram, Snapchat, Twitter, Spotify, Skype, Tumblr. Tämän lisäksi viestien lähettämiseen käytetään yleisesti WhatsAppia ja Facebook Messengeriä. Keskustelufoorumeina Suomessa käytetään laajasti muun muassa Vauva.fi, Suomi24 ja Ylilauta.org -sivustoja. Sisäministeriön vuoden 2019 julkaisussa on julkaistu tilastoja, miten paljon vihapuhetta oli havaittu internetissä tai henkilö oli itse joutunut häirinnän uhriksi. Vihapuhetta vuosina 2013–2014 välillä olivat suomalaiset kohdanneet eniten Facebookissa ja julkisilla keskustelupalstoilla. Vähiten vihapuheeseen oli törmätty sen sijaan sanomalehtien keskustelufoorumeilla, blogeissa ja kaikista vähiten Twitterissä. Poliisille tietyt sosiaalisen median sivustot erottuvat viharikosepäilyiden osalta, kuten Ylilauta.org, Facebook ja YouTube. (Sisäministeriö 2019, 24–24.) Sosiaalisessa mediassa ja verkossa tapahtuvaan vihapuheeseen on suunnattu erilaisia hankkeita, joilla pyritään torjumaan vihapuhetta ja lisäämään tietoisuutta vihapuheen ilmenemisestä. Sisäministeriö ja Poliisihallitus käynnistivät vuonna 2020 sosiaalisen median kampanjan: ”Älä viesti vihalla”, joka on suunnattu varsinkin nuorille netin käyttäjille ja tällä kannustetaan heitä miettimään vihapuhetta. Nuorille vihapuheen ja kiusaamisen raja ei ole täysin selvää, eikä erot siitä, mikä on verkkosivuilla totta ja valetta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Poliisihallitus, Sisäministeriö 2020).

Nyky-yhteiskunnassa internet voi toimia rikospaikkana. Sähköistä rikosilmoitusta tehdessä, on valittavissa erilaisia tekopaikkoja, joista yksi on muun muassa internet. Lisäksi poliisin internetsivuilla on nettivinkkiosio, mihin voi ilmoittaa havaitsemastaan epäilyttävästä sisällöstä internetsivulla tai epäilee asian liittyvän jotenkin rikokseen. Nettivinkkiosiossa voi asioista ilmoittaa poliisille, missä epäilee olevan epäilyttävää toimintaa, mutta ei halua tehdä asiasta suoranaista rikosilmoitusta. Nämä nettivinkit eivät ole siis rikosilmoituksia ja poliisi käsittelee nettivinkkejä virka-aikana. Internetissä nähdystä sisällöstä, jonka epäilee olevan rangaistavaa vihapuhetta voi jättää poliisille nettivinkin, joka käsitellään poliisissa nimettömänä (Poliisi a, luettu 18.2.2022).

Nettivinkkiosiota hyödynnetään muissakin valtioissa, josta erinomaisena esimerkkinä on Norjan poliisi. Norjan poliisin sivustoilla on vihapuheen vinkkilinja, jonne voi välittää tietoja kohtaamastaan vihapuheesta internetissä esimerkiksi lähettämällä kuvankaappauksia kirjoituksista ja muuta sisältöä. Norjan poliisi aloittaa tutkinnan ja etsii internetistä tällaisen julkaisun alkuperää ja julkaisijan tekijää. Viestin lähettäjän löydyttyä otetaan talteen todisteet kirjoituksesta ja tiedot välitetään paikallispoliisille tutkittavaksi. Tämän jälkeen asian käsittely etenee joko rikosilmoituksen kautta rikosprosessiin tai asiasta aloitetaan ennalta estävät toiminnot, jos rikosilmoituksen tekemiseen eivät kriteerit täyty. Ennalta estävästä toiminnasta otetaan yhteyttä viestin lähettäjään ja kerrotaan hänelle, miten hän on toiminut väärin ja annetaan ohjeistusta toisin toimimiseen tulevaisuudessa (Hämäläinen 2021, 25.) Norjan poliisin internetsivustolla on valittavissa eri aihealueista, joista haluaisi informoida poliisille joko omalla nimellä tai nimettömänä. Aihe-alueita vihapuheen lisäksi on valittavissa muun muassa radikalisoituminen ja väkivaltainen ääriliike internetissä, lasten seksuaalinen hyväksikäyttö internetissä tai tietokonerikollisuus ja petokset. (Politiet, luettu 19.2.2022).

Sosiaalisessa mediassa käytävät vapaamuotoiset keskustelut saatetaan kokea uhkaaviksi, koska se voi toimia väylänä vihapuheeseen. Kuitenkin sananvapaus on ihmisten yksi perusoikeuksista, joka antaa suojaa ilmaista mielipiteitään ja ottaa informaatioita vastaan kenenkään sitä ennalta sensuroimatta. Sosiaalisen median verkkosivustoista Gab.com perustele sivustonsa tarkoitusta sananvapauden toteutumisella. Gab on palvelu, joka avattiin toukokuussa 2017 ja palvelun perustajina ovat Andrew Torba ja Ekrem Büyükkaya. Gabilla on yli 100 000 käyttäjää ja palvelun käyttäjäksi on jonottamassa 300 000 käyttäjää. Käyttäjien määrä on korkea, mutta verrattaessa muihin samankaltaisiin sivustoihin, jossa Twitterillä on yli 300 miljoonaa käyttäjää ja Facebookilla noin 1,8 miljardia käyttäjää. Gab-palvelussa ei sallita laitonta pornografiaa, yksityisen tiedon levittämistä eikä yllyttämistä terrorismiin tai väkivaltaan. Kaikki muu on sallittua palvelussa ja sääntösivujen alueunassa on kirjoitettu ”Yritä olla kiltti ja ystävällinen toisille. Olemme kaikki ihmisiä.”. Palvelua voi verrata Redditin ja Twitterin risteytykseksi. Sivuilla on erilaisia kategorioita kuten politiikka, uutiset, taide ja kaikenlaista muuta sisältöä. Palvelun logo on vihreä sammakko, minkä Torba kiistää liittyvän alt-right-ikoniin Pepeen, joka on listattuna vihasymboleiden luettelossa. Torban mukaan sammakolla viitataan raamatulliseen sammakkovitsaukseen. Torban mukaan, sivustolla on erilaisia käyttäjiä, kuten hindufilosofia Intiasta, katolistoalalaisia Itävallasta ja räppäreitä Kanadasta. Silti eritoten konservatiivit saavat puolustusta Torbalta. (Wendling 2016.)

4 SANANVAPAAUS

Sananvapaus on Suomen Perustuslaissa turvattu, jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusoikeus. Sananvapaus tarkoittaa oikeutta ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja viestejä ilman ennakkosensuuria. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10. artiklan ensimmäisessä kohdassa määritellään sananvapautta seuraavanlaisesti: ”Jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta.” (EIS 10 artiklan ensimmäinen kohta.)

Sananvapaudella ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että jokaisella on oikeus sanoa julkisesti mitä tahansa ilman vastuuta lausumisestaan tai kirjoittamisestaan sanoistaan. Ihmisen perusoikeuksiin kuuluu myös oikeus yksityiselämään, omaan uskontoon, rauhaan ja turvaan sekä omatunnonvapauteen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10. artiklan toisessa kohdassa määrätään sananvapauteen liittyen: ”Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi,

luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.” (EIS 10 artiklan toinen kohta.) Käyttäessään siis sananvapautta väärin ja lainvastaisesti, voidaan tällaisesta teosta rangaista.

Suomi on yksi monista valtioista, joka on allekirjoittanut tämän Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja demokraattisessa yhteiskunnassa sananvapaudella onkin keskeinen rooli. Valtiot kuitenkin tulkitsevat sananvapauden käsitettä eri tavoilla oman maan perustuslakiansa kautta. Tämä on mielenkiintoista laintulkinnallisesta näkökulmasta, jonka mahdollistaa myös Euroopan ihmisoikeusasiakirjan artikla 10, toinen kohta. Tässä kohdassa määrätään, että sananvapautta on voitava rajoittaa kansakunnan tai yleisen turvallisuuden vuoksi (EIS 10 artiklan toinen kohta). Tästä syystä eri maat tulkitsevat artiklan kohtaa eri tavoilla ja muodostavat siitä raamit omaan lainsäädäntöönsä hyvinkin omalla tyyllillään ja rajoittavat sananvapautta oman valtionsa mukaisesti. Jokainen maa siis tekee itsenäisesti päätöksen, vahvan suojan se määrittää sananvapaudelle ja sen toteutumiselle oman valtionsa rajoissa.

4.1 Sananvapaus Suomessa

Suomessa sananvapaus on turvattu Perustuslailla ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen kautta. Perustuslain 2 luvun 12§:ssä määritetään seuraavanlaisesti: ”Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla” (Suomen perustuslaki 731/1999 2:12).

Jokaisella kansalaisella on omat näkemyksensä sananvapaudesta ja käsiteellä voi olla montakin tulkintaa. Sananvapauskäsitteestä on lukuisia eri variantteja, mutta yleisesti sananvapauden ajatellaan tarkoittavan vapautta ilmaista asioita. Suomessa käsitettä voidaan lähestyä eri ulottuvuuksien kautta, jotka ovat: sananvapaus aatteena, sananvapaus ihmisoikeutena, sananvapaus suomalaisena perusoikeutena ja sananvapauden toteutuminen sääntelyssä ja käytännössä. Suomessa sananvapautta toteutetaan pääsääntöisesti perusoikeutena ja vaikuttaa tätä kautta suoranaisesti oikeudelliseen sääntelyyn. (Neuvonen 2019, 67–68.)

4.2 Sananvapauden rajoittaminen

Tarkasteltaessa sananvapautta on ajateltava, ettei sellainen sanan käyttäminen ole luvallista, mikä on lainvastaista. Rikoslain rangaistussäännösten ja sananvapaussäännöksen välisestä suhteesta ei ole erityistä selvitystä. Merkittävää on kuitenkin, ettei rikoslakia voida muuttaa ja lisätä uusia rangaistussäännöksiä, niin ettei sillä puututtaisi suoraa Perustuslain turvaamaan sananvapauden piiriin. Tähän liittyviä tulkintatapauksia on kuitenkin olemassa, joissa on arvioitu toiminnan hyväksyttävyyttä yhteiskunnallisesti ja vertailtu toimintaa sananvapauden rajoituksiin. (Nordenstreng 2015, 93.)

Sananvapauden rajoittamista voidaan tulkita hyvinkin suoraviivaisesti ja sananvapauden puolustajat kokevat, että kaikki viestintään puuttuminen on aina sananvapauden rajoittamista. Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritellään oikeuksien lisäksi myös, että vapauksien käyttö tuo erityistä vastuuta. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset suojaavat sananvapautta samalla kuin niillä turvataan yksilöiden ihmisarvoa ja yksityisyyden suojaa. Kansallisella lainsäädännöllä turvataan jokaisen yksilön kaikkien oikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeuksista sananvapaus on merkittävässä asemassa, jota ei voida omin päin rajoittaa. Se ei ole kuitenkaan ainoa oikeus, jota tulee toteuttaa, jos samalla loukataan muita yksilön oikeuksia. (Jutila 2017.)

Sanoilla ja teoilla voidaan antaa arvoa toisille ihmisille ja samalla tavalla voidaan myös kiistää toisen ihmisarvoa. Esittämällä väittämiä, etteivät kaikki ihmiset ole samanvertaisia heidän ominaisuuksien takia tai pidämme toisia ihmisiä vähempiarvoisina, koska he kuuluvat tiettyyn ryhmään, on ihmisarvoa loukkaavaa toimintaa eikä tällainen kuulu sananvapauden suojaan. (Jutila 2017.)

4.3 Sananvapauden ja vihapuheen rajamaa

Yksi sananvapauden lähtökohdista on, ettei mitään sen ilmaisun muodoista rajattaisi pois sananvapauden suojasta. Tällöin vihapuhekin kuuluisi suojan sisälle, mutta laissa on säädetty rikokset kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkominen sellaisiksi rangaistussäännöksiksi, joilla voidaan rajoittaa sananvapautta perusoikeutena. Vihapuheen moninaisuuden vuoksi on tulkittava ilmaisun olosuhteita, koska ilmaisu voi olla tietyssä konseptissa hyväksyttävää kuin toisessa taas ei. Selkein ero on, kun vihapuheella viitataan väkivaltaan ja yllytetään siihen. Tässä tapauksessa yhteiskunnalliset intressit tekevät perustan rajoittaa sananvapautta. (Neuvonen 2015, 28–29.)

Haastavampaa rajavedon vetämistä vihapuheen ja sananvapauden välille ovat ilmaisut, joilla molaan tiettyä ryhmää. Tällaiset ilmaisut voivat vaikuttaa asenteisiin tiettyä ihmisryhmää kohtaa ja alentaa ryhmän ihmisarvoa. Sananvapauden suoja on kuitenkin vahva, kun kyseessä on yhteiskunnallista keskustelua yleisesti kiinnostavista asioista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöissä on säädetty, että sananvapauden suojaan kuuluu myös epämiellyttäviäkin ilmaisut. Tilanteet, joissa näiden kahden näkökannan intressejä vertaillaan keskenään, on ratkaisut tapauskohtaisia, joissa tarkastellaan asian yksityiskohtia ja olosuhteita. Ylempien tuomioistuimien ratkaisukäytännöistä on löydettävissä vihapuheen ja sananvapauden rajamaan määrittelyä. (Neuvonen 2015, 28–29.)

Vihapuheen yksi alalaji on historiallinen revisionismi, jonka kautta pyritään uudelleen tarkastelemaan jotakin historiallista tapahtumaa. Vihapuheessa revisionismi omaksuu herkästi denialismin muotoa puhuttaessa esimerkiksi holokaustista. Denialismin piirteitä on, että koko tapahtuma kielle-

tään käyneen, vaikka tiedeyhteisö on sen todennut tapahtuneen. Denialisimi on suurilta osin heikkoa metodeiltaan, kun taas revisionismi voi edesauttaa korkealaatuista historiallista tutkimusta, kun historiallisiin asioihin suhtaudutaan kriittisesti. (Neuvonen 2015, 28–29.)

Sananvapauden suojaan eivät sisälly ainoastaan sellaiset mielipiteet ja ilmaisut, jotka koetaan positiiviseksi ja halutaan vastaanottaa. Sananvapauden alueelle kuuluvat myös ilmaukset, jotka ovat luonteeltaan epämiellyttäviä, kriittisiä ja järkyttäviäkin. Tilanteita ja tapauksia tarkastellaan tapauskohtaisesti, joissa otetaan huomioon ilmaisujen viitekehys ja muut siihen vaikuttavat tekijät.

5 YLEISIMMÄT RIKOSNIMIKKEET LIITTYEN VIHAPUHEESEEN

Vihapuhe puuttuu Suomen lainsäädännöstä, mutta se voi olla rangaistavaa silloin, kun se täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Tällöin vihapuhe katsotaan viharikokseksi. Poliisille tietoon tulleista rikoksista, joihin liittyy rangaistavaa vihapuhetta, ovat yleisimmin rikosnimikkeiltään kiihottaminen kansanryhmää vastaan, kunnianloukkaus, laitton uhkaus, vainoaminen, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, sekä uskonrauhan rikkominen.

Seuraavissa alakappaleissa on määritelty rikosnimikkeet, jotka liittyvät yleisimmin vihapuheeseen.

5.1 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan säädetään rikoslain 11 luvun 10 §:ssä seuraavanlaisesti:

”Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi (RL 11:10 §).

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on lisäksi törkeä tekomuoto, joka määritellään rikoslain 11 luvun 10 a §:ssä:

”Jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehoitetaan tai houkutellessaan 1) joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai 2) muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava *törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi (RL 11:10a).

Kiihottaminen kansan ryhmää vastaan on virallisen syytteen alainen rikos, joka tarkoittaa, että poliisi voi aloittaa esitutkinnan ja syyttäjä voi nostaa syytteen, vaikka asianomistaja ei itse vaatisi asiassa rangaistusta. Kun vihapuheella täytetään kiihottaminen kansan ryhmää vastaan rikoksen tunnusmerkistö, on kyseessä virallisen syytteen alainen rikos.

Kiihottamisesta kansan ryhmää vastaan ja sananvapaudesta, ovat Juho Laviranta ja Lauri Peltonen tarkastelleet opinnäytetyössään: Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja sananvapaus. Laviranta ja Peltonen ovat työssään tulleet johtopäätökseen, että raja sananvapauden ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on häilyvä ja tapauksien rikoksien tunnusmerkistöjen tulkinnanvaraisuus aiheuttaa epävarmuutta rikoksiin syyllistymisessä. Laviranta ja Peltonen nostavat esille, että on tarpeellista jatkossa tarkastella ja tuoda esille ennakkopäätöksiä, joissa käsitellään aihealueeseen liittyviä tapauksia, jotta voidaan edesauttaa vihapuheen vähentymistä ja sananvapauden turvaamista. (Laviranta & Peltonen 2022, 27.)

5.2 Kunnianloukkaus

Kunnianloukkauksesta säädetään rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentissa:

”Joka 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista, on tuomittava *kunnianloukkauksesta* sakkoon. Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen” (RL 24:9 1 mom).

Vihapuheeseen liittyen on otettava huomioon saman lain seuraavat momentit, joissa säädetään poikkeuksesta, jolloin asiassa ei täyty kunnianloukkauksen tunnusmerkistö, kun:

”Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä ” (RL 24:9 2 & 3 mom.)

Kunnianloukkauksesta on lisäksi törkeä tekemuoto, joka määritellään rikoslain 24 luvun 10§:ssä:

”Jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kunnianloukkauksessa aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä kunnianloukkauksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (RL 24:10).

Kunnianloukkaus tapauksissa on syyteoikeudesta säädetty, ettei syyttäjä voi nostaa syytettä kunnianloukkauksesta eikä törkeästä kunnianloukkauksesta, jos asianomistaja ei vaadi asiassa rangaistusta. Kuitenkin valtakunnansyyttäjä voi määrätä syytteen nostamisen, kun erittäin tärkeä yleinen etu edellyttää syytteen nostamista tai rikos on tehty joukkotiedotusvälineen kautta. (RL 24:12.)

5.3 Laiton uhkaus

Rikoslain 25 luvun 7 §:ssä säädetään laittomasta uhkauksesta:

”Joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *laittomasta uhkauksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (RL 25:7).

Laiton uhkaus liittyy vahvasti vihapuheeseen ja maalittamiseen. Laittoman uhkauksen syyteoikeutta on säädetty uudelleen rikoslakiin vuonna 2021 lakimuutoksen kautta. Uudessa syyteoikeudessa säädetään, että syyttäjä voi nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi eikä rikoksenteijä ole saman työnantajan palveluksessa. Tämän lisäksi syyttäjä voi nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta, kun teko on kohdistunut henkilöön hänen julkisen luottamustehtävänsä vuoksi. (RL 25:9.) Lakimuutos on vahvistettu eduskunnassa 29.06.2021 ja syyteoikeus on astunut voimaan 1.10.2021.

5.4 Vainoaminen

Vainoamisesta on säädetty rikoslain 25 luvun 7 a §:ssä seuraavanlaisesti:

”Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi (RL 25:7a).

Vihapuheen liittymistä vainoamiseen ja rikoksen tunnusmerkistön täyttymistä, on käsitelty esimerkkitapauksessa, jossa korkein oikeus tuomitsi Johan Bäckmanin toimittaja Jessikka Aron vainoamisesta ehdolliseen 60 päivän vankeustuomioon. Korkein oikeus arvioi, että vainoaminen on tullut

kyseeseen, kun Bäckmanin yhteydenotot ja julkaisut koskien Jessika Aroa, ovat täyttäneet vainoamisen tunnusmerkistön. Korkein oikeus katsoi, etteivät Bäckmanin toimet ole kuuluneet sananvapauden suojaan ja Bäckmanin menettelyllä on aiheutettu ahdistusta Arolle. (Niilola 2022.)

5.5 Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen

Rikoslain 24 luvun 8 §:ssä säädetään yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä:

”Joka oikeudettomasti 1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava *yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä* sakkoon.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. (RL 24:8.)

Vihapuheen tyypillinen ilmenemiskaipa on internet ja erilaiset sosiaalisen median alustat. Verkossa julkaistut loukkaukset henkilöstä ja tästä virheelliset tiedot, voivat erityisen haitallisesti vaikuttaa henkilöön, kun tietoa voidaan levittää laajemmalle yleisölle luettavaksi. Lisäksi verkossa julkaistut ja kirjoitukset säilyvät pidempään kuin esimerkiksi sanalliset solvaukset. Lisäksi uhrin on vaikeaa oikaista hänestä levitettyjä väärää tietoa, koska verkko mahdollistaa nimettömänä toimimisen ja tietojen julkaisijaa on lähes mahdotonta löytää. (Korpisaari 2020.)

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä on törkeä tekemuoto, josta on säädetty rikoslain 24 luvun 8 a §:ssä:

”Jos yksityiselämää loukkaavassa tiedon levittämisessä aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästi yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (RL 24:8a).

5.6 Uskonrauhan rikkominen

Rikoslain 17 luvun 10 §:ssä säädetään uskonrauhan rikkomisesta seuraavanlaisesti:

”Joka 1) julkisesti pilkkaa Jumalaa tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta muutoin pitää pyhänä, tai 2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautausilaisuutta, on tuomitava *uskonrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi” (RL 17:10).

Ylen vuonna 2017 tekemän taloustutkimuksen mukaan noin 62 % kyselyyn vastanneista suomalaisista piti uskonrauhan rikkomispykälää tarpeellisena. Suomen lainsäädäntö kieltää julkisen Jumalan pilkkaamisen tai loukkaamistarkoituksessa olevan häpäisemisen. Tämä uskonrauhaa koskeva lainsäädäntö astui voimaan vuonna 1999, mutta Jumalan pilkkaamisesta on säädetty rikoslaissa jo vuodesta 1889 lähtien. Uskonrauhapykälän poistaminen Suomen lainsäädännöstä, on Ylen artikkelissa ajatuksia käsitelty puolesta ja vastaan. Oikeustieteen tutkijatohtori Tatu Hyttinen kertoo, että Euroopan neuvoston julkilausumissa on mainittu, että uskontorikokset tulisi poistaa rikoslaista. Euroopassa uskontorikokset ovat poistuneet monen valtion lainsäädännöistä, ja tämän vuoksi Suomi on uskontorikosten osalta varsin eriävä muihin maihin verrattuna Hyttisen mukaan. (Ristola 2017.)

6 VIHAPUHE RANGAISTUKSEN KOVENTAMISPERUSTEENA

Rikoslaissa on säädetty rangaistukseen vaikuttavat koventavat ja lieventävät perusteet, jotka on otettava huomioon rangaistuksen mittaamisessa, jotta teosta määrätään lainmukainen rangaistus. Tuomioistuin käsittelee rikosasiaa ja arvioi samalla, onko asiassa koventamis- tai lieventämisperustetta, jotka vaikuttaisivat rangaistuksen määräytymiseen. Perusteiden mittaaminen on aina tapauskohtaista käsiteltävässä rikosasiassa, mutta lieventämis- ja koventamisperusteet perustuvat erityisiin syihin, jotka ovat laissa määritelty. (RIKU, luettu 26.2.2022.)

Koventamisperuste tarkoittaa, että rikostuomion rangaistusta kovennetaan tietyistä syistä johtuen, kuten suunnitelmallisuus rikollisessa toiminnassa, järjestäytynyt rikollisuus liittyy rikoksen tekemisiin, rikos tehdään palkkiota vastaan tai rikoksen tekijällä on rikollista entisyyttä. Uusimpana perusteena rangaistuksen koventamiselle on henkilöön kohdistunut rikos, joka tehdään henkilön ominaisuuksista johtuen. Syy voi olla hänen etnisyytensä, uskonto, seksuaalinen suuntautuminen, ihonväri tai muu ominaisuus. (RIKU, luettu 26.2.2022.)

Koventamisperusteet on määritelty perusteellisesti rikoslain 6 luvun 5 §:ssä:

”Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:

1) rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus;

2) rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa;

3) rikoksen tekeminen palkkiota vastaan;

4) rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta; ja

5) tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia." (RL 6:5.)

Muita kuin edellä mainittuja seikkoja ei voida koventamisperusteena ottaa huomioon ja näiden kohtien perusteella rangaistusta voidaan koventaa eli vankeusrangaistusta ajallisesti pidentää tai sakkojen määrää nostaa (RIKU luettu 26.2.2022).

Vihapuhe rangaistuksen koventamisperusteena pohjautuu rikoslain 6 luvun 5 §:n neljänteen kohtaan, jossa on lueteltu eri vaikuttimet rikoksen tekemiseen. Viime aikoina on nostettu esille poliittisessa keskustelussa uutta vaikutinta, jonka perusteella voitaisiin koventaa rikoksesta määräytyvää rangaistusta. Tämä vaikutin on uhrin sukupuoli ja siihen kohdistuva viha.

Hallitus on esittänyt, että määrättyä rangaistusta kovennettaisiin, kun teon motiivina on uhrin sukupuoli. Muutosehdotuksessa on nostettu esille varsinkin naissukupuoleen kohdistuvaa vihaa, vihapuhetta ja häiriköintiä. Tutkimusten mukaan uhkauksia, kunnianloukkausta ja yksityiselämää koskevien tietojen levittämistä, on joutunut kokemaan etenkin naistoimittajat- ja tutkijat. Hallituksen esityksellä pyritään painottamaan arvosteltavuutta rikollisuuteen, joka ilmentää sukupuolivihaa. Oikeusministeri Anna-Maija Henriksson toteaa: "Vihapuheen osalta esitys edistää ja parantaa tosiasiallisesti erityisesti naisten osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun eri toimijoina". Hallitus kertoo esityksen olevan osa hallitusohjelman toimia, joilla pyritään suojaamaan sananvapautta, viranomaisten toimintaa, tiedonvälitystä ja tutkimusta. Jatkossa puututtaisiin voimakkaammin tapauksiin, joissa ilmenee uhkailua, maalittamista ja järjestelmällistä häirintää. (STT 2021.)

6.1 Poliisi selvittää rangaistuksen koventamisperustetta

Poliisi aloittaa esitutinnan, jos epäilee rikoksen tapahtuneen. Esitutkintalaissa on säädetty rikoksen ja esitutinnan kulusta, osallisista, kuulusteluista ja esitutinnan päättämisestä. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n ensimmäisessä kohdassa säädetään, että poliisin tehtäviin kuuluu selvittää ne tosiseikat, joiden perusteella rikoksesta määräytyy oikeudellinen seuraamus. Rikoksen koventamisperusteiden käytön edellytykset ovat muun muassa näitä selvitettäviä tosiseikkoja (Juutinen 2021, 25).

Suomessa poliisi on luokitellut rikoksia, joissa on rasistisia piirteitä jo vuodesta 1997 lähtien. Poliisille annettiin ohjeeksi käyttää rasismikoodia, kun rikoksia luokitellaan rikosilmoitusten kirjaamisen yhteydessä poliisiasian tietojärjestelmään. Rasismikoodin käyttö ei kuitenkaan ole ollut pakollista ja koodilla luokiteltiin vain puolet kaikista rikosilmoituksista, joissa oli nähtävissä rasistisia piirteitä. Poliisihallitus antoi vuonna 2011 ohjeistuksen, jonka mukaan luokittelumerkintä täytyisi tehdä poliisiasian tietojärjestelmään, kun poliisi tai rikoksen asianosainen kokee asiassa edes vähääkään viharikoksen piirteitä. Ohjeen mukaan viharikosta on, kun teon motiivina katsotaan olevan viha tai ennakkoluulo jotakin kansanryhmää vastaan, se on tehty kokonaisuudessaan tai osittain rikoslain 6 luvun 5 §:ssä määriteltyjen koventamisperusteiden takia tai kyseessä on rikosnimike, jonka tunnusmerkistöön sisältyy vihamotiivia. Rikosilmoituksen sulkeminen ja kirjoittaminen onnistuvat kuitenkin, vaikka luokittelumerkintöjä ei olisi tehty. Luokittelumerkinnän velvoittavuudesta on Euroopan unionin perusoikeusvirasto sitä mieltä, että rikosepäilyyn luokittelu viharikokseksi tulisi olla pakollista. (Juutinen 2021, 21.)

Luokittelumerkinnän tärkeys korostuu esitutkinnassa ja rikosprosessissa, kun selvitetään viharikosmotiivia tapauksessa. Luokittelumerkinnän laittaminen ilmoitukseen jo ilmoituksen vastaanottovaiheessa, voidaan täten ohjata viharikosilmoitus oikeaan paikkaan esitutkintaan. Ilmoituksen vastaanottajan jättäessä luokittelun merkitsemättä, saattaa tapaus jäädä esikäsittelyryhmään, jolloin tapauksen liittyvä vihamotiivin selvittäminen ja tunnistus voivat uupua. (Juutinen 2021, 24.) Lisäksi esitutkintapöytäkirjan selostusosassa on hyvä selvästi käydä ilmi viite vihamotiivista ja usein onkin selostusosaan kirjattuna muun muassa rasistisesta nimittelystä (Juutinen 2021, 43).

Esitutkinnassa selvitetään rikoksen johtaneita vaikuttimia ja esimerkiksi kuulusteluissa voidaan selvittää asianosaisilta, onko asiassa epäilystä viharikoksen vaikuttimisesta. Vaikuttimien selvittäminen on erittäin tärkeä osa rikostutkinnassa, kun vihamotiivi sisältyy rikoksen tunnusmerkistöön, kuten esimerkiksi syrjintärikoksissa. Joissakin rikosnimikkeissä vaikuttimien kartoittaminen ei ole välttämätöntä tunnusmerkistön täyttymisen takia, vaan vaikuttimet on selvitettävä koventamisperusteiden vuoksi. Tällaisia rikoksia, jossa selvitetään vaikuttimet koventamisperusteen tähden, ovat muun muassa pahoinpitely, kunnianloukkaus, vahingonteko ja laiton uhkaus. (Juutinen 2021, 26.)

Tutkinnan päättyessä poliisi tekee rikosilmoituksesta päätöksen, jossa tutkinta joko päätetään, tutkinta keskeytetään tai lähetetään syyttäjälle. Kun poliisi on suorittanut esitutkinnan ja esitutkintapöytäkirja lähetetään syyttäjälle, niin tapaus siirtyy syyttäjälle syyteharkintaan. (Juutinen 2021, 28.) Esitutkintapöytäkirja siirtyy syyttäjälle luettavaksi ja on tapauksia, joissa viitettä rikoksen todennäköisestä vihamotiivista on tullut ainoastaan ilmi kuulusteluissa, eikä siitä ole sen jälkeen esitetty täsmentäviä kysymyksiä kuulustelussa tai muuten huomioitu käsiteltävään tapaukseen. Tällöin viittaus vihamotiiviin jää yksittäiseksi virkkeeksi osaksi laajaa esitutkintamateriaalia ja näissä tapauksissa syyttäjä ei ole vaatinut rangaistuksen koventamista. (Juutinen 2021, 43.)

6.2 Syyttäjän ja poliisin välinen yhteistyö rangaistuksen koventamisperusteen ajamisessa

Syyttäjä siis nostaa syytteen esitutkinnassa kertyneen aineiston perusteella. Syyttäjä laatii haastehakemuksen, jos syyte päädytään nostamaan. Syyttäjä voi olla nostamatta syytettä, jos ei ole tarpeeksi näyttöä rikoksen epäillyn syyllisyydestä, mutta jos rikoksen puolesta on todennäköisiä syitä epäillä, on syyte tavallisesti nostettava. Syyttäjä on päätöksissään autonominen lainkäyttäjä, jota valtakunnansyyttäjäkään ei voi käskää toimimaan tietyllä tavalla. Tämän lisäksi syyttäjä on puolueeton tehdessään syyteharkintaa eikä hän ole sidottuna rikosnimikkeisiin, jotka hän on aiemmin esitutkinnasta saanut. (Syyttäjälaitos, luettu 26.2.2022.)

Oikeusministeriön julkaisussa: Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2021:18, on tarkasteltu viharikostilastoja ja aineistoja vuodelta 2017, joissa syyttäjä oli vihamotiivin perusteella vaatinut rangaistuksen koventamista ja rikoksia, joiden tunnusmerkistöön sisältyy vihamotiivia. Aineiston tapauksissa syyttäjä ajoi rangaistuksen koventamisvaatimusta noin joka kymmennessä haastehakemuksessa, joissa oli vihamotiivia. Näissä vaatimuksissa viitattiin pääsääntöisesti rikoslain 6. luvun 5§ 4 momenttiin. Syyttäjä jätti esittämättä koventamisvaatimusta yli puolissa tapauksista. (Juutinen 2021, 47.)

Poliisilta tieto rikoksen vihamotiivista siirtyy eteenpäin syyttäjälle, kun poliisi toimittaa ilmoituksen esitutkintayhteistyön velvoittamana viharikoksesta tai se ilmenee esitutkintapöytäkirjasta, kun asia siirtyy syyteharkintaan. Lisäksi poliisi voi tehdä viharikoluokittelun, joka siirtyy sähköisesti poliisin järjestelmästä syyttäjälle. Tieto ei kuitenkaan siirry syyttäjälle, jos poliisissa ei alun perinkään tunnusteta vihamotiivia. (Juutinen 2021, 51.)

Syytteessä ei välttämättä ole vaadittu rangaistuksen koventamista rikoslain 6 luvun 5§:n perusteella, joten koventamisvaatimusta käsitellään vasta käräjäoikeudessa. Tuomioistuimien tekee päätöksen, onko asiassa kyseessä viharikos ja päätös pohjautuu tuomioistuimelle esitettyyn näyttöön. Tavoitellessa aineellista totuutta viharikosasiassa, on tapauksen vihamotiivin kulkeuduttava koko rikosprosessin läpi tuomioistuimeen asti. (Juutinen 2021, 51.) Tämän vuoksi jo rikosilmoituksen vastaanotossa on hyvä tunnistaa mahdollinen vihamotiivi, joka kulkeutuu läpi tutkintaprosessin syyttäjälle asti.

7 KORKEIMMAN OIKEUDEN ENNAKKOPÄÄTÖS

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä, joihin liittyy vihapuhetta, on Suomessa käsitelty muutamia tapauksia. Yhtenä mielenkiintoisimpina ennakkopäätöksenä on tapaus, jossa rekisteröimättömän yhdistyksen toiminnassa on ollut vihapuhetta ja siihen liittyvää kirjoittelua. Lisäksi vihapuhetta on ilmennyt symboliikan kautta, kun yhdistyksen johtaja on kantanut mielenosoituksessa hakaristilippua. Ennakkopäätös on otsikoitu hakusanoilla Perustuslaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, sananvapaus, yhdistymisvapaus, oikeuksien väärinkäytön kieltäminen, yhdistys, yhdistyksen lakkauttaminen (KKO 2020:68).

Tässä Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 2020:68, oli kyseessä asia, jossa Poliisihallitus vaati Pohjoismaisen vastarintaliike -nimistä (jatkossa lyhenne PVL) yhdistyksen toiminnan julistamista lakkautettavaksi, koska yhdistyksen toiminta oli lainvastaista ja vastoin yleisiä hyviä tapoja. PVL havittelee kansallissosialistista valtiota ja yhdistyksen aatemaailma on vastoin Suomen valtiosäännöksiä, jonka lisäksi PVL:n päämäärät ovat muun muassa rasistisia, maahanmuuttovastaisia, juutalaisvastaisia ja tavoitteena on myös rajoittaa seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. PVL myös hyväksyy omassa toiminnassaan väkivaltaisuuden. PVL kiistivät kanteen ja sanoivat yhdistyksen toimintojen toteutuvan sanan- ja yhdistymisvapauden rajoissa. (KKO: 2020:68.)

Tapauksen käsittely aloitettiin alemmissa oikeusasteissa, josta asian käsittely siirtyi lopuksi Korkeimman oikeuden käsittelyyn ja ratkaisuun. Seuraavissa kappaleissa käsitellään tämän tapauksen tiimoilta tulleita tuomioistuin päätöksiä ja perusteluita.

7.1 Käräjäoikeuden tuomio 30.11.2017 nro. 17/41766

Pirkanmaan käräjäoikeuden kanteessa Poliisihallitus esitti vaatimuksensa Pohjoismaisen vastarintaliikettä lakkautettavaksi, perustuen yhdistyksen laittomaan ja hyvien tapojen vastaiseen toimintaan. PVL:n hallituksen jäsenet kiistivät kanteen ja kokivat, että PVL:n toiminta kuului sanan- ja yhdistymisvapauden piiriin. (KKO 2020:68.)

Pirkanmaan käräjäoikeus antoi tuomion, jossa hyväksyi Poliisihallituksen kanteen ja julisti PVL:n lakkautetuksi (KKO 2020:68).

Pirkanmaan Käräjäoikeus katsoi PVL yhdistyksen ajavan tavoitteitaan, jotka ovat yhteiskunnan demokraattisille arvoille yhteensopimattomia. Lisäksi tavoitteet eivät ole laillisia ja ovat selvästi hyvien tapojen vastaisia. PVL on muun muassa halventanut maahanmuuttajia ja levittänyt vihapuhetta liittyen maahanmuutto- ja rodunsekoitusaiheeseen. PVL on julkaissut juutalaisiin ja homoseksuaaleihin kohdistuvaa vihapuhetta, joiden ei voida katsoa kuuluvan sananvapauden piiriin. PVL on lisäksi

kannustanut kannattajiaan väkivaltaisuuteen. Käräjäoikeus arvioi, että PVL:n aatemaailma on keskeisessä roolissa yhdistyksen toiminnassa, joka on selvästi lain ja hyvien tapojen vastaista. PVL:n toiminta ei kuulu sanan- ja yhdistymisvapauden suojaan. Käräjäoikeus arvioi, että PVL:n toiminta tulee lakkauttaa, koska sille on pakottava yhteiskunnallinen tarve ja varoitus ei ole riittävä toimenpide. (KKO 2020:68.)

7.2 Turun hovioikeuden päätös 28.9.2018 (nro 777)

PVL haki käräjäoikeuden antamaan tuomioon muutosta ja kumoamista. Turun hovioikeus hylkäsi PVL jättämän valituksen. Hovioikeus pitäytyi käräjäoikeuden antamassa tuomiossa, jonka tuomiona oli yhdistyksen julkistaminen lakkautettavaksi. (KKO 2020:68.)

Turun hovioikeudessa hyväksyttiin eräillä lisäyksillä johtopäätökset ja perustelut, jotka käräjäoikeus oli lausunut PVL:n yhdistyksen toimista liittyen maahanmuuttoon, seksuaalivähemmistöihin- ja juutalaisvastaisuuteen sekä fasistiseen ihannointiin. Yhdistyksen väkivaltaisuudesta hovioikeus arvioi, että tuomioita väkivaltarikoksista ei ollut merkittävä määrä vuosien 2011- 2016 väliseltä ajalta, mutta usein rikokset liittyivät poliittiseen väkivaltaan ja häirintään. Rikoksen tekijöinä olivat PVL:n johtajat tai aktivistit ja yhdistys ei ollut sanoutunut irti tästä väkivaltaisuudesta, koska PVL hyväksyi väkivaltaisuuden yhdistyksen toiminnassa. Näin ollen oletettavaa oli, että yhdistys hyväksyi väkivalan toiminnoissaan. (KKO 2020:68.)

Olenaisuusarvioinnissa katsottiin, että PVL yhdistyksen toiminta on merkittävästi ulospäin näkyvää lain tai hyvien tapojen vastaista. Yhdistyksen toiminta on ollut aktiivista ja pitkäkestoista, jossa päämääränä oli saada lisää jäseniä yhdistykseen. Turun hovioikeus katsoi, että olenaisuusarvio täyttyi yhdistyslain 43 §:n 1 momentin mukaan. (KKO 2020:68.)

7.3 Valitus korkeimpaan oikeuteen

Korkein oikeus antoi valitusluvan PVL:n hallituksenjäsenille A:lle, B:lle, C:lle ja D:lle asiassa, oliko hovioikeuden antama tuomiolla ollut legaaliset edellytykset julkistaa PVL lopetetuksi. Korkein oikeus muutti kysymyksen valitusluvasta hovioikeuden tuomioon muilta osin ratkaistavaksi valituksen käsittelyn yhteydessä. PVL:n esitti valituksessaan kanteen hylkäämistä ja tuomion kumoamista tai yhdistykselle annettaisiin vain varoitus asiassa. (KKO 2020:68.)

Poliisihallitus sen sijaan esitti vaatimuksensa, että PVL:n hallituksen jäsenten esittämät valitukset hylättäisiin. (KKO 2020:68.)

Tämän jälkeen korkein oikeus diskasi hallituksenjäsenten esittämät vaateet hovioikeuden antaman tuomion täytäntöönpanon kieltämisestä tai toiminnan keskeyttämisestä. Poliisihallituksen vaatimuksen suhteen korkein oikeus määräsi, että PLV yhdistyksen toiminta kielletään väliaikaisesti. (KKO 2020:68.)

7.4 Korkeimman oikeuden ratkaisu

Käsittelyratkaisun osalta mainittavaa on, että Poliisihallitus esitti uutta kirjallista todistusta PVL yhdistyksen toiminnasta, jossa PVL järjestön johtaja kantoi hakaristilippua mielenosoituksessa. Todiste oli saatu järjestön internetsivuilta. Tämä julkaisu oli ilmestynyt hovioikeuden antaman tuomion jälkeen, joten korkein oikeus salli oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 7 §:n 1 momentin ja 12 §:n 1 momentin nojalla tähän vetoamisen vasta korkeimmassa oikeudessa. (KKO 2020:68.)

Korkeimmassa oikeudessa ratkaistiin kysymystä, jonka yhdistyksen jäsenet esittivät valituksessaan siitä, että täytyivätkö yhdistyslaissa säädetty määräykset julkistaa PVL:n toiminta lakkautetuksi tai antaa järjestölle varoitus asiassa. Perusteluissa oli nostettu esille järjestön lakkauttamista yhdistyslain mukaan, koska järjestön toiminta on olennaisesti vastoin lainsäädäntöä ja hyviä tapoja. Korkein oikeus perusteluissaan totesi, että perus- ja ihmisoikeuksia koskevia rajoitusten sallittavuutta on tarkasteltava yhdistyksen toimissa. Perusteluissa on mainittu muun muassa, että ihmisoikeustuomioistuin on useasti päätöksessään tarkastellut sitä, milloin ilmaisuja voidaan katsoa suorana tai epäsuorana kehotuksena väkivaltaan, vihaan tai suvaitsemattomuuteen. Tämänkaltaiset ilmaisut eivät välttämättä kuulu sananvapauden suojaan. (KKO 2020:68.)

Korkeimman oikeuden perusteluissa lausuttiin PVL:n tavoitteesta, joista hovioikeus oli aiemmin katsonut asiassa riidattomaksi. PVL:n rotuoppi on merkittävässä roolissa PVL:n toimissa ja yksi yhdistyksen tavoitteista on estää seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. Lisäksi perusteluissa mainittiin yhdistyksen juutalaisvastaisuudesta, että PVL on väittänyt holokaustin uhreja valehtelijoiksi ja muutenkin tapahtumia on vähätelty. PVL:n toiminnassa oli myös riidatonta Adolf Hitlerin ihannointi. (KKO 2020:68.)

Korkeimman oikeuden perusteluissa nostettiin esille PVL:n internetsivuilla ollutta julkaisua, joka julkaistiin sivustolla hovioikeuden antaman tuomion jälkeen. Julkaisun mukaan mielenosoituksessa olleilla marssijoilla oli osalla hakaristiliput kannossa. Neljä henkilöä ei halunnut luovuttaa lippuja vapaaehtoisesti, joten heidät otettiin kiinni. Yksi kiinniotetuista on ollut järjestön Suomen johtaja A. (KKO 2020:68.)

Perusteluissa mainittiin väkivallan hyväksymisestä osana PVL:n toimintaa, että yhdistyksen toimintaan ei virallisesti sisälly väkivallan käyttö ja sen käyttö olisi vain itsepuolustuksena hyväksyttävää. Aiemmin hovioikeus oli selvittänyt, että yhdistykseen kuuluvat henkilöt, ovat syllistyneet erilaisiin väkivaltarikoksiin ja poliittisten toimintavapauksien loukkaamisiin. Esimerkkinä teko, jossa törkeän pahoinpitelyn taustalla oli rasistista motiivia (ns. asema-aukion pahoinpitely), jonka vuoksi rangastusta kovennettiin. Pahoinpitelyn tekijää vielä palkittiin teosta, koska se oli tehty yhdistyksen liikkeen hyväksi. Väkivallan hyväksymisestä oli PVL argumentoinut, ettei yhden henkilön tekemiä te-

koja voidaan nähdä kuuluvan PVL:n vastuulle. Korkeimman oikeuden perusteluissa katsottiin väkivaltaisuuden hiljainen hyväksyminen olevan osa PVL:n toimintatapoja ja tällaiset toimet ovat silloin lainvastaisia. (KKO 2020:68.)

Korkein oikeus arvioi PVL:n laillisuutta ja yhdistyksen tavoitteiden katsottiin olevan lainvastaisia Perustuslain ja rikoslain säännösten mukaisesti. Esimerkiksi kirjoituksissa on täytynyt rikoksen tunnusmerkistöt kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja PVL:n toimintatavat, joihin liittyy väkivaltaisuutta ovat laittomia. Näistä syistä PVL:n toimet pidetään laittomina yhdistyslain mukaan. Korkeimman oikeuden arvio PVL:n lainvastaisuudesta, jossa olennaisuusvaatimus täyttyy siltäkin, että korkein oikeus katsoi PVL:n laittomien toimien olevan isossa osassa yhdistyksen toimintaa. (KKO 2020:68.)

PVL vetosi yhdistymis- ja sananvapauteen, josta korkein oikeus totesi perusteluissaan: ”Vetoaminen yhdistymisvapauteen tai sananvapauteen parlamentaarisen demokratian alas ajamiseksi, kansallissosialistisen aatteen ajamiseksi taikka jonkin kansanryhmän solvaamisen tai panettelun oikeutukseksi on ensiksi mainittujen oikeuksien väärinkäyttöä, koska tavoitteena on kansanvaltaisten rakenteiden kumoaminen tai muiden perus- ja ihmisoikeuksien olennainen vähentäminen. PVL:n edellä mainitut tavoitteet ja toiminta eivät näin ollen saa yhdistymisvapauden tai sananvapauden suojaa.” (KKO 2020:68.) Kun yhdistyksen toimet eivät kuulu yhdistymis- ja sananvapauden suojaan, niin asiassa ei käsitellä yhdistyslain mukaisia lakkauttamisperusteita. Korkein oikeus katsoi siis yhdistyksen toimet monilta osin laittomiksi ja tämä on lakkauttamisperuste yhdistyslain mukaisesti (KKO 2020:68).

PVL:n vaati enintään varoitusta asiassa, josta korkein oikeus katsoi ja perusteli, ettei varoitusta pidetä riittävänä seuraamuksena tapauksessa, koska yhdistyksen toiminta on valtaosin yleistä etua loukkaavaa ja lainvastaista toimintaa. Korkein oikeus katsoi, että PVL on julistettava lakkautettavaksi. Korkeimman oikeuden tuomiolauselmassa on, ettei hovioikeuden tuomiota muuteta. (KKO 2020:68.)

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön johtopäätökset ja tulokset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli käsitellä vihapuhetta poliisin työn näkökulmasta ja täten edesauttaa vihapuheen tunnistamista. Opinnäytetyö on pinnallinen raapaisu vihapuheen maailmaan, joka on erittäin laaja ja aihealuetta voidaan tarkastella monesta eri yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Vihapuheen tarkastelu poliisin työn näkökulmasta määritteli huomattavasti materiaalin käyttämistä

ja tekstiosan rakentumista. Työssä keskityttiin käsittelemään aihealuetta objektiivisesti, koska vihapuheesta on löydettävissä runsaasti informaatiota ja lähdemateriaalia oli käsiteltävä melkoisen kriittisesti. Opinnäytetyö tuotti kirjallisuuskatsauksen kautta tietoa vihapuheesta, jota käsiteltiin lisäksi lainopillisesta näkökulmasta.

Aloittaessani opinnäytetyöprosessin, oli minulle muodostunut jonkinlainen ymmärrys vihapuheesta, mutta lisäksi myös paljon epätietoisuutta aiheeseen liittyen. Jo tutkimuksen alkumetreillä aihealueen ongelmallisuus alkoi hahmottumaan, joka johtui vihapuheen määrittelemättömydestä. Alustavan arvioni mukaan aihealuetta ei ole laajemmin tutkittu suoranaisesti poliisin työn näkökulmasta, jonka takia koin tarpeelliseksi käsitteen avaamisen tavanomaisen poliisin työn tueksi. Lisäksi aihealueen monitulkinnallisuus vahvistui opinnäytetyötä tehdessä ja vahvasti johtopäätöstä siitä, että aihetta on tärkeää avata poliisin työhön liittyen ja määritellä vihapuhe käsitettä erilaisten lähdemateriaalien avulla.

Opinnäytetyön tuloksena muodostui kokonaisuus, joka vastasi työn tutkimuskysymyksiin. Ensimmäinen tutkimuskysymyksenä oli: Mitä vihapuhe tarkoittaa, joka määriteltiin kirjallisuuden ja lainsäädännön kautta. Tutkimuskysymykseen vastattiin määrittelemällä käsitettä ja rajaamalla ulkopuolelle ne asianhaarat, jolloin kyseessä ei ole vihapuhetta, mutta sitä muistuttavaa toimintaa. Toisena tutkimuskysymyksenä oli: Mitkä ovat yleisimmät rikosnimikkeet vihapuhetutkinnassa, joka määriteltiin rikosnimikkeiden kautta. Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli: Voiko vihapuhe olla rangaistuksen koventamisperusteena, jonka tuloksena oli myöntävä vastaus. Vihapuhe voi olla koventamisperuste, jonka vuoksi on tärkeää tunnistaa vihapuheen ilmeneminen, jotta jo esitutkinta vaiheessa tuodaan vihamotiivi ilmi ja tieto siirtyy syyttäjälle. Neljäntenä tutkimuskysymyksenä oli: Millainen on sananvapauden ja vihapuheen raja, joka työssä hahmoteltiin sananvapautta määrittelemällä ja korkeimman oikeuden ratkaisun kautta.

8.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyö tuotti kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia, joiden avulla voidaan kehittää yhä enemmän vihapuheen tunnistamista. Vihapuhetta voisi tarkastella uusien tuomioistuinten päätösten kautta, kuten Päivi Räsäsen tapauksen oikeudenkäynnin ratkaisua. Lisäksi olisi aiheellista tarkastella vihapuhe käsitteen vakiintumista lainsäädäntöön ja mahdollista kehityssuuntaa. Poliisin työhön liittyen, voisi vihapuheen tunnistamisesta tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, jossa tuotosena olisi selkeä, helppolukuinen ja informatiivinen tiivistelmä vihapuheen tunnistamisesta. Tuotos voisi olla esite, johon ydinasiat ovat tiivistetty, jotta jokainen poliisi voi nopeasti perehtyä aiheeseen ja tunnistaa vihapuhetta.

Jatkotutkimusehdotuksena on lisäksi viedä aihealueen tutkimista astetta eteenpäin, jolloin tutkittaisiin kysymystä siitä, milloin sanoista siirrytään itse tekoihin, eikä vihapuhe ole tällöin enää harmittonta nettihuutelua. Tässä opinnäytetyössä tuotiinkin tämänkaltaista näkökulmaa esille, kun työn

alkukappaleissa mainittiin vihapuheeseen puuttumisen vaikutuksesta ennalta ehkäisevässä mielessä, jolla voidaan ennalta estää radikalisoitumista ja muita ääri-ilmiöitä. Aihealuetta olisi tarpeellista tutkia, milloin sanat ovat muuttuneet konkreettisiksi teoiksi, kuten vuoden 2019 Christchurchin moskeijaiskussa ampuja oli aiemmin ollut hyvin aktiivinen internetin vihapuhepalstoilla. Tarvitaan jatkotutkimusta siitä, että pitääkö sanonta: ”Haukkuva koira ei pure” paikkaansa vai johtavatko sanat suurimmilta osin tekoihin.

8.3 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyötä tehdessä pystyin yhdistämään poliisiopintojani ja perehtymään vielä kattavammin lainsäädäntöömme ja kansainvälisiin sopimuksiin. Opinnäytetyöprosessi oli mielestäni varsin onnistunut, vaikka prosessin alkuun ajattelin, ettei aihealueesta ole löydettävissä tarpeeksi kirjallisuutta. Tämä käsitys osoittautuikin nopeasti vääräksi, kun vihapuheesta on löydettävissä laajasti informaatiota erilaisista tietolähteistä. Kirjallisuuden hyödyntäminen on itsessään jo mielenkiintoinen prosessi, koska kaikkea tietoa ei ole löydettävissä sähköisesti painettuna internetin puolelta, vaan aineistoa on lähdettävä etsimään kirjaston uumenista. Tämä kirjallisuuden etsiminen, kerääminen ja kokoaminen on mielestäni ollut opinnäytetyöprosessin yksi mukaansatempaavista osa-alueista, joka samalla on kehittänyt tutkijan taitojani. Toinen antoisa oppi, jota olen saanut opinnäytetyöprosessista, on omien tietotaitojeni kartuttaminen. Työn kautta olen päässyt syventymään aihealueeseen ja laajentamaan tietämystäni vihapuheesta. Lähdemateriaalit ovat temmanneet mukaansa ja olen mielenkiinnolla tutustunut erilaisiin näkökulmiin aihealueeseen liittyen.

Opinnäytetyöprosessissa on ollut sille tyypillisiä ylä- ja alamäkiä, joista kaikista olen kiitollinen näin työn loppupuolella, koska tietyt vaikeat hetket ovat opettaneet paljon kärsivällisyyttä, pitkäjänteisyyttä ja ennen kaikkea periksiantamattomuutta. Nämä edellä mainitut ominaisuudet ovat hyödyksi poliisin ammatissa, jossa paineensietokyky on merkittävässä roolissa. Prosessin hyvinä hetkinä kirjottaminen luonnistui ikään kuin ”flow-tilassa”, joka korreloituikin suoraan kirjoitettuun tekstimäärään.

Opinnäytetyö on kehittänyt kriittistä ajattelua, josta erityisesti esille nousee lähdekriittisyys. Mis- ja disinformaatio ovat nykypäivän ongelmia, jonka mahdollistaa kehittynyt teknologia ja internet. Olen tarkoituksella tutustunut erilaisiin sivustoihin, joissa keskustellaan vihapuheesta, koska tämän avulla olen voinut kehittää omaa analysointi- ja perusteluvalmiuksiani. Poliisialan opinnot, työelämäkokemus ja opinnäytetyöprosessi ovat päässeet nivoutumaan yhteen ja mielestäni olen saavuttanut tavoitteet, jotka asetin itselleni tämän lopputyön suhteen.

LÄHTEET

Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus). SopS 63/1999

Hirvonen, Ari 2011: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisu 17. Helsinki. Luettavissa: https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf. Luettu 10.3.2022

Hämäläinen, Emilia 2021: Hyvät käytännöt vihatekojen tunnistamisessa ja ennalta estämisessä Opas poliiseille ja sidosryhmille. Sisäministeriön julkaisuja 2021:7. Luettavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-639-3>. Luettu 19.2.2022

Hämäläinen, Veli-Pekka 2019: Poliisi: Vihapuhetta tutkivia poliiseja on enintään kymmenen – se ei ole syy resurssipulaan. Yle uutiset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10948460>. Luettu 18.2.2022

Jutila, Matti 2017: Sananvapaus on tärkeä ihmisoikeus – mutta sillä on rajansa. Blogikirjoitus (19.4.2017) Ihmisoikeusliito. Luettavissa: <https://ihmisoikeusliitto.fi/sananvapaus-on-tarkea-ihmisoikeus-mutta-silla-on-rajansa/>. Luettu 27.2.2022

Juutinen, Marko 2021: Viharikokset ja niiden käsittely rikosprosessissa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:18. Oikeusministeriö. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163254/OM_2021_18_SO.pdf. Luettu 26.2.2022

Jyväskylän yliopiston Koppa, 2021: Tutkimusprosessi, aiheeseen perehtyminen. Luettavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/aiheeseen-perehtyminen#aiheen-rajaminen>. Luettu 15.2.2022

KKO 2020:68

Korpisaari, Päivi 2020: Uhka yksilön vaientamisesta on todellinen ja siihen tulee puuttua. Kaleva. Luettavissa: <https://www.kaleva.fi/uhka-yksilon-vaientamisesta-on-todellinen-ja-siihe/1653674>. Luettu 13.3.2022.

Laviranta, Juho & Peltonen, Lauri 2022: Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja sananvapaus. Opin-
näytetyö. Poliisiammattikorkeakoulu. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/719549/ON-Laviranta-Peltonen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 13.2.2022

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2022: Vihapuhetta ja vastapuhetta. Luettavissa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/mediakasvatus/vihapuhe/>. Luettu 17.2.2022

Neuvonen, Riku (toim.) 2015: Vihapuhe Suomessa. Helsinki, Edita.

Neuvonen, Riku 2019: Viestintä- ja informaatio-oikeuden perusteet. Kauppakamari. Helsingin Kamari Oy.

Niilola, Merja 2022: Korkein oikeus tuomitsi Johan Bäckmanin toimittaja Jessikka Aron vainoamisesta ehdolliseen 60 päivän vankeuteen – Bäckman yritti vaientaa Aron. Yle uutiset 18.2.2022. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12322911>. Luettu 13.3.2022

Nordenstreng, K. 2015: Sananvapaus Suomessa. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Poliisihallitus, Sisäministeriö 2020: Älä viesti vihalla! Valtioneuvosto. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/sisaministerion-ja-poliisin-kampanja-kannustaa-nuoria-miettimaan-sosiaalisen-median-keskustelukulttuuria-ja-vihapuheen-vaikutuksia>. Luettu 19.2.2022

Poliisi, a. Nettivinkit. Luettavissa: <https://poliisi.fi/nettivinkki>. Luettu 18.2.2022

Poliisi, b. Viharikokset. Luettavissa: <https://poliisi.fi/viharikokset>. Luettu 17.2.2022

Politiet. Tips politiet. Luettavissa: <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/>. Luettu 19.2.2022

Pukkila, Tapio & Korpelainen, Lore 2013: Vihapuhe on vasta kuusivuotias. Yle Uutiset 10.12.2013. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-6975170>. Luettu 16.2.2022

Pöyhtäri, Reeta. 2015. Vihapuhe haasteena uutismedialle ja journalismille. Teoksessa Neuvonen, Riku (toim.) 2015: Vihapuhe Suomessa. Helsinki, Edita.

Pöyhtäri, Reeta & Haara, Paula & Raittila, Pentti 2013: Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere, Suomen Yliopistopaino Oy. Luettavissa: https://www.hssaatio.fi/wp-content/uploads/2013/11/Vihapuhe-sananvapautta..versio_PAINOVERSIO_21.10.13.pdf. Luettu 17.2.2022.

Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on “hate speech”. Luettavissa: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680505d5b. Luettu 19.2.2022

Rikoslaki (19.12.1889/39)

RIKU, rikosuhripäivystys. Juristi vastaa: Koventamisperusteet rikoslaisissa. Luettavissa: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-1-2019/juristi-vastaa-koventamisperusteet-rikoslaisissa/>. Luettu 26.2.2022

Ristola, Petra 2017: Yle selvitti: Joka kymmenes suomalainen kohdannut vihapuhetta – tuomioihin ei haluta lievennyksiä. Yle uutiset päivitetty 4.2.2017. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9436562>. Luettu 14.3.2022

Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa, Vaasan yliopisto. Luettavissa: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 15.2.2022

Sisäministeriö 2019: Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. Sisäministeriön julkaisuja 2019:23. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161613/SM_23_19_Sanat%20ovat%20tekoja%20vihapuhe%20ja%20nettikiusaamisen%20vastaisten%20toimien%20tehostaminen_final.pdf?sequence=1. Luettu 16.2.2022.

Sisäministeriö 2018: Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160777/SM_13_2018.pdf?sequen. Luettu 16.2.2022.

STT 2021. Uhrin sukupuoli voi jatkossa koventaa rangaistusta rikoksesta. Yle Uutiset (18.2.2021). Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11797932>. Luettu 26.2.2022

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731)

Syyttäjälaitos. Syyteharkinta. Luettavissa: <https://syyttajalaitos.fi/syyteharkinta>. Luettu 26.2.2022

Tapio, Ilari 2019: Poliisi ei enää aktiivisesti etsi vihapuhetta – juttuja tutkitaan nyt muun työn ohessa. Turun Sanomat (27.10.2019). Luettavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/4747179>. Luettu 18.2.2022

Yhdenvertaisuus.fi: Mikä on rangaistavaa vihapuhetta internetissä? Luettavissa: <https://yhdenvertaisuus.fi/vihapuhe>. Luettu 18.2.2022

Yhdenvertaisuuslaki (30.12.2014/1325)

Wending, Mike 2016: Gab: Free speech haven or alt-right safe space? BBC Trending. Luettavissa: <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-38305402>. Luettu 20.2.2022